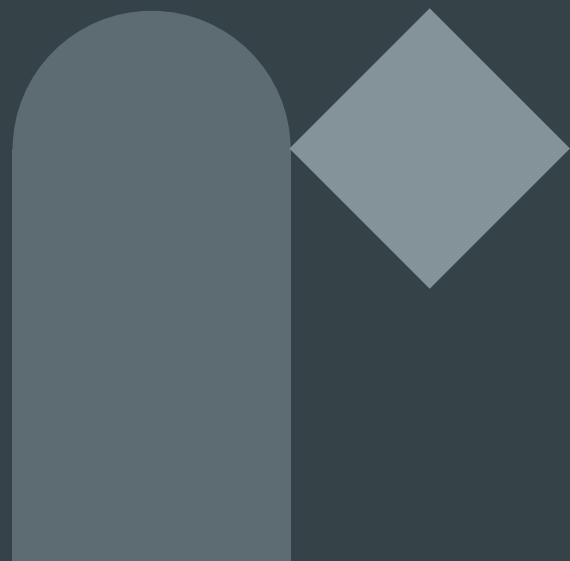

Kultūros ir meno projektų bei procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistema

Architektūros sritis

Ekspertinio vertinimo ataskaita

Ši santrauka yra tyrimo *Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Architektūros sritis*, vykdomo siekiant sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą (SAMS), dalis.

Parengė dr. Vaida Almonaitytė-Navickienė

Santrauka parengta vykdant projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“.

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (Projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0033).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

Ataskaita	4
Ižanga	4
Aprašomoji dalis	4
Architektūros srities apibrėžimas	10
Architektūros srities veiklų sąrašas.....	11
Architektūros srities produktų ir paslaugų sąrašas	12
Architektūros srities raidos apibrėžimas.....	12
Architektūros srities projekto apibrėžimas	13
Architektūros srities raidos vertinimo kriterijai	14
Architektūros srities raidos rodikliai	14
Architektūros srities projekto vertinimo kriterijai	15
Architektūros srities projekto rodikliai	16
Priedai	17
Literatūros šaltiniai.....	32

Ataskaita

Įžanga

Siekiant sukurti architektūros srities apibrėžimą, atrasti literatūroje surinktų duomenų problemines pozicijas, išskirti architektūros srities veiklas bei produktus, sugeneruoti architektūros srities projekto apibrėžimą bei srities raidos dėmenis, architektūros srities raidos vertinimo kriterijus bei architektūros srities raidos rodiklius, buvo organizuotas pusiau struktūruotas septynių ekspertų interviu. Visi atrinkti ekspertai turi ilgametę patirtį bendradarbiaujant su Kultūros taryba (toliau tekste LKT) ir teikiant projektus architektūros srityje. Interviu buvo atliekamas raštu ir / arba žodžiu. Kai kuriems respondentams buvo pateikti papildomi klausimai, atvėrę probleminius architektūros srities aspektus, netolygų architektūrinės raidos vyksmą regione. Drauge pateikiama finansinių projektų iniciatorių suvestinė, kurioje atsispindi pastaraisiais metais prašytų bei iš LKT gautų lėšų santykis, kuriame gauti duomenys neretai koreliuoja su interviu metu išreikštu (ne)pasitenkinimu apie LKT veiklas, projektų vertinimo kriterijus ekspertų atrankos bei bendrais kultūros politikos klausimais. Respondentų (4 respondentai kauniečiai, 3 vilniečiai) atsakymai buvo analizuojami bei interpretuojami, nekeičiant išsakytų respondentų nuomonių bei pozicijos. Kadangi pusiau struktūruoto interviu forma leidžia tyrėjui keisti ir pildyti klausimus pokalbio eigoje, visų respondentų atsakymai pasižymėjo skirtingais akcentuotinais momentais. Atsakymų bei interpretacijos pagrindu generuojamos sudėtinės šios ataskaitos dalys. Viešinamoje ataskaitos versijoje respondentai yra nūsmeninti dėl asmens duomenų apsaugos.

Aprašomoji dalis

Pastaruoju metu viešojoje erdvėje girdimos iniciatyvos apie LR *architektūros* įstatymo pataisas, apie trūkumus *teritorijų planavimo* dokumentuose nėra be pagrindo. Kaip pavyzdį galima minėti sąvokų ir apibrėžimų stoką. Lietuvos teritorijų planavimo įstatyme (žr. Lietuvos teritorijų planavimo įstatymas, 1995 (aktuali redakcija – 2014 m. sausio 1 d.)) vartojamos šios aktualios sąvokos: *urbanistinė struktūra*, *erdvinė struktūra*, *erdvių išdėstymo struktūra*, *erdvinis vystymas*. Tačiau įstatyme šių sąvokų reikšmė nėra apibrėžta, o žodžių *įvaizdis*, *kompozicija*, *miestovaizdis ar forma*, *kultūrinis kraštovaizdis*, – tai sąvokos, apibendrinančios architektūros ir kultūros saitus, – įstatyme nėra. Žodis *formavimas* vartojamas politikos, gamtinio karkaso, saugomų teritorijų sistemos, kraštovaizdžio, žemės naudojimo teritorinės struktūros, žemės sklypų, bendrųjų sprendinių formavimui nusakyti, – nesama jokios sąsajos su urbanistine miesto forma (išskyrus – su kraštovaizdžiu) ar nematerialiomis, vertybinėmis kategorijomis. *Formavimas* nelaikytinas sinonimu *kūrybai*, tad architektūra netraktuojama kaip veikla, turinti meno požymių. Taigi įstatyme

vartojamų sąvokų reikšmių ribos, kryptis, turinys iš anksto nustato miestų bendrųjų planų kokybę urbanistinės formos aspektu, – ji tiesiog nenagrinėjama. Ilgai brandintas Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas (aktuali redakcija – 2017 m. birželio 20 d.) šiek tiek pasistūmėjo apibrėžiant sąvokas. Apmaudu, tačiau kertinė kultūrinė sąvoka *miestovaizdis* vėl liko nuošaly. Tad architektų profesinis santykis su *miestovaizdžiu* nėra reglamentuojamas, esą tai savaime suprantamas, *alma mater* išugdomas suvokimas. Iš patirties galima teigti, jog platų kultūrinį lauką apimančia sąvoka dažnai operuoja mokslininkai ir tyrėjai (K. Lynch, L. Mumford, G. Cullen, Z. Daunora, T. Grunskis ir kiti), o architektai jos vengia. Architektų veiklą apibrėžiantys įstatymai nereglamentuoja architektūros kaip svarios, dominuojančios kultūros lauko dalyvės. Taip formuojasi takoskyra tarp architektūros mokslo, meno ir mokslo sintezės bei jų praktikos ir reglamentavimo.

Kritika Statybos įstatymui bei Architektūros įstatymui išsakoma ir šio tyrimo atspirtimi tapusiuose interviu. Respondentas Nr. 2 mini, jog architektūros sampratą (su jai priskiriamomis funkcijomis ir vieta kultūros lauke) suformulavo inžinierius ir geografus vienijančios organizacijos. Architektų organizacijos šiame procese dalyvavo fragmentiškai. Todėl šalies teisiniuose dokumentuose, Statybos įstatyme ir Architektūros įstatyme, „viena iš keisčiausių, mano įsitikinimu, Architektūros įstatymo nuostatų yra viešojo intereso gynimo funkcijų delegavimas LAR¹, pamirštant, kad viena iš architekto veiklos pamatinių funkcijų ir yra viešojo intereso gynimas ir / ar atstovavimas. Vis dėlto blogas įstatymas yra geriau negu jokio įstatymo“. Apskritai LR *architektūros* įstatymo bei *teritorijų planavimo* dokumentų materialusis ribotumas byloja apie iškreiptą architektūros srities, ypač architekto profesijos suvokimą. Nepaisant ribotumo, jie išlieka svarbūs dokumentai architektūros srities apibrėžimui suformuoti.

Architektūros srities apibrėžimas yra glaudžiai susijęs su Lietuvos Respublikos architektūros bei Lietuvos respublikos teritorijų planavimo įstatymų nuostatomis, tačiau generuojant buvo išplėstas, įtraukiant visuomenės kultūrinius, meninius ir švietėjiškus poreikius architektūros lauke. Drauge bandoma įtvirtinti nuostatą, kad architektūros sritis gali turėti tris dedamąsias: meną, mokslą ir įvairias kultūrinės veiklas, ne vien materialias, bet ir nematerialias sąvokas. Architektūros sritimi bei jos sluoksniais grindžiama ne vien miestų regeneracija, kultūros paveldo įveiklinimas ir architektūrinių struktūrų tvari raida, bet ir kultūrinės visuomenės patirtys bei kolektyvinė atmintis. Nors idealiu atveju mokslas turėtų praturtinti ir praktiką, ir įstatymą. Tačiau į šį procesą aktyviau įsitraukus kultūros laukui, architektūros projektų ir veiklų pagrindu siekiant aukštos architektūrinės ir urbanistinės kultūros šalyje, galima padaryti poveikį ir teisinei bazei. Tai laikytina viena iš LKT veiklų architektūros srityje galimybių ateityje: pvz., inicijuoti pilotinius kultūros tyrimus apie architektūrą reglamentuojančių dokumentų trūkumus, ypatingai menką architektūros meno ir mokslo raišką bei jų tobulinimo galimybes²; architektūros srities kvietimuose verta detaliai nurodyti strateginių projektų veiklos kryptis ir numatyti

1 LAR – Lietuvos architektų rūmai, – autorės pastaba.

2 Veikiausiai tokio pobūdžio tyrimai turėtų vykti drauge su LR aplinkos ministerija, – autorės pastaba.

tokio pobūdžio projektams papildomą balų kraitį arba prioritetą gauti finansavimą³; strateginės projektų kryptis turėtų būti nuolat keičiamos ir atnaujinamos pagal laikotarpio poreikius.⁴

Architektūros srities **procesas** – laike apibrėžtas arba neapibrėžtas kryptingų veiklų poveikis aplinkai ir jų komunikacinis dėmuo: prasmė, kurią suvokia architektūros kūrėjas, prasmė, kurią suvokia architektūros naudotojas, ir prasmė, sukuriama komunikacijose apie architektūrą. Trys prasmės architektūros proceso metu sąveikauja individualiai skirtingose grupėse bei visuomeniniu mastu, apibrėžiant architektūros vertes ir vertybes. Idealiu atveju per architektūros procesą komunikuoja trys su architektūra glaudžiai susiję dėmenys: istoriškumas, valstybingumas ir tautiškumas. Pastatų ir kolektyvinės atminties raiška architektūros procese atspindima, ji prisideda sprendžiant istorinio ir moderniojo paveldo klausimus. Galutinis architektūros proceso apibrėžties rezultatas ištakose negali būti nusakomas, nes procesas yra kaitus, o prasmės jo metu gali būti apibrėžiamos iš naujo bei persvarstomos.⁵ Atsispiriant nuo šios daugialypės sąvokos galima teigti, jog architektūros procese iš esmės dalyvauja trys veikėjai: architektas (-ai), visuomenė ir komunikacija. Kaip teigia Respondentas Nr. 4, „būtent dabar vyksta lūžis, kaip ateities kartos suvoks architektūrą, tad architektai, architektūrologai ir menotyriminkai turėtų kuo daugiau prisidėti prie visuomenės lavinimo bei supažindinimo su kokybiška architektūra, jos stiliais.“ Šio respondento nuomonė ypač tinka užimti išeitinę poziciją architektūros proceso įvertinimo atveju, nes Respondentas Nr. 4 atstovauja iškart dviem pozicijoms: architektui bei profesinei komunikacijai. Respondento žodžius plėtojant matyti, jog galimybę komunikuoti tarp visuomenės bei architektų veiklos jis mato ne vien architektams, bet ir gretutinių specialybių partneriams, kuriems architektūros srities procesas yra veiklos šaltinis. Tai pozityvus požiūris, teigiantis, jog ne vien architektai gali komunikuoti apie architektūrą ir daryti poveikį srities raidai. Proceso poveikis yra kūrybiškumo, architektūros simbolinio bei reprezentacinio įvaizdžio formuotojas. Tai konceptualus komunikacinis pranešimas apie realaus vaizdo ir jo vaizdinio santykį: „Konceptualaus pranešimo atveju per architektūrą, kaip mediją, perduodama tai, kas nėra pats pastatas: kolektyviniai tapatumai ir juos nusakančios idėjos: skaidrumo, pažangos, solidarumo.“⁶ Čia mediatoriaus vaidmuo gali tapti ne vien lemiantis, bet ir kuriantis pridėtinę vertę.

Pasak Respondento Nr. 3, „bendras architektūros kokybės suvokimas visuomenėje yra gana menkas, šioje srityje ji nėra gavusi jokio tikslinio išsilavinimo, todėl ir vertinti architektūros procesus jai yra sudėtinga.“ Čia galima priminti visuomenės viešai pasmerktus, tačiau žiniomis vertinimų negrįstus pastarojo laikotarpio architektų darbus: Zapyškio senosios Šv. Jono krikštytojo bažnyčios restauracija ir aplinkos sutvarkymas (architektas Gintaras Prikočkis), Marijos radijo pastatas Kaune (E. Miliūno studija: architektai A. Ramanauskas, D. Miliūnienė, Džiugas Karalius) ir kt. Architektūra per proceso metu sugeneruotus kūrinius (pastatus, miestus ar veiklas) materializuoja visuomenę ir jos kultūrinį augimą, santykius tarp jos narių,

3 Šiuo metu nurodomos finansuojamos veiklos, tačiau strateginė kryptis nėra formuojama:

<https://www.ltk.lt/?psl=projektu-finansavimas&do=konkursai&step=view&id=450>, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d.

4 Strateginės krypties pavyzdys: Šiuolaikinės architektūros raiška saugomose teritorijose: pamokos, patirtys ir atradimai (viešo komunikacinio / edukacinio pobūdžio projektas).

5 Architektūra kaip ne/su/si/kalbėjimas: <https://sociologai.lt/2017/architektura-kaip-nesusikalbėjimas>, žiūrėta: 2020 m. liepos 7 d.

6 Ten pat.

institucijas ir socialinius vaidmenis. Proceso metu architektūra suvoktina kaip struktūruojanti socialinius santykius per erdvės konfigūraciją ir veikianti savo materialumu. Architektams dera suvokti, jog jų kūriniai gyvena du gyvenimus: pirmąjį, kai jie kuria, projektuoja, dalyvauja statant, ir antrąjį, – kai kūrinį perima ir naudoja užsakovas – visuomenės, vienos iš trijų proceso dalyvių, segmentas. Tai gali būti pelno siekianti organizacija, privatus asmuo, miesto bendruomenė – nesvarbu, kokio masto bei profilio yra užsakovas. Svarbu, ar jie drauge sugebėjo pasiekti komunikacine prasme vaisingą rezultatą. Galima teigti, jog sėkmingas architektų ir visuomenės susikalbėjimas yra galimai mediatoriaus rankose, o tai atveria LKT galimybę aktyviai dalyvauti architektūros proceso kaitoje, remiant bei skatinant ne vien architektų įsitraukimą. Kaip ir teisinės bazės atveju, pravartu architektūros srities kvietimuose detalai nurodyti strateginių projektų veiklos kryptis ir numatyti tokio pobūdžio projektams prioritetą gauti finansavimą.

Įvertinus architektūros srities projektų teikėjų (ne)aktyvumą, remiantis oficialiais duomenimis⁷, galimai architektų bendruomenės uždaramas, architektūros srities projektų nepakankamas tarpdiscipliniškumas yra architektų požiūriu į savo veiklą ne kaip į kultūros sritį, o labiau statybų sektoriaus partnerę pasekmė. Pasak Respondento Nr. 7: „Norėtusi, kad projektuose iš tiesų būtų įgyvendinama pažiūrų ir įsitikinimų įvairovė, visuomenės ir jaunimo edukacija ir švietimas, prienamumo principai, t. y. iš esmės tai, kas numatyta strateginėse kryptyse. Kad nebūtų pasiduodama mados tendencijoms, vieno ar kelių žmonių formuojamai nuomonei viešojoje erdvėje, išlaikoma pagarba istorijai, klasikinei kultūrai ir vertybėms. Suprantama, su privaloma projekto kokybės sąlyga.“ Pratešiant mintį galima pridurti, jog LKT nefinansuoja studijų proceso aukštesiose mokyklose, tačiau galimai tai vienas iš netoliaregiškų veiklų ribojimų. Jaunų žmonių, būsimųjų profesionalų studijų proceso praturtinimas kultūrinėmis, LKT finansuojamomis veiklomis yra remtinas. Studijų procesas tolydžio linksta prie technologijų, atitolindamas nuo kultūrinės minties brandinimo. Projektams su jaunuomene būtų galima deleguoti tarpdiscipliniškumo strategijas ir situacija savaime pamažu keistųsi.

„Didžioji visuomenės dalis naujosios architektūros nelaiko kultūrinės aplinkos įvykiu, kultūrą reprezentuojančiu meno reiškiniu. Dauguma atveju, ypač tarp investuotojų ir vystytojų, architektūra vertinama kaip amatas, sudėtinė statybų proceso dalis, galutiniu rezultatu išreiškiamas kvadratiniais metrais ir kaina už juos“, – svarsto Respondentas Nr. 3. Jam ir prieštarauja, ir drauge pritaria Respondentas Nr. 6: „Amatas yra būtinoji bet kurios kūrybos, ir ne tik jos, dalis. Būti geru amatininku teisinga. Toliau jau gali gimti kūrinys. Ta beveik visų kultūros sričių amatininkų perprodukcija duoda ir tam tikrą pozityvų rezultatą – per kiekį į kokybę. Bėda tik ta, kad „kiekybiškų amatininkų“ yra ryškiai daugiau ir jie arba dempinguoja kūrybos vertę, ar ieško kokio nors kitokio pragyvenimo šaltinio, vienas iš kurių yra KT⁸ „trupiniai“. „Kokybiškas amatas“ nebūtinai turi būti visuotinai suprantamas, svarbiausia, kad nesuprantantieji nebūtų lemiami.“

7 Projektų finansavimas: <https://www.ltkt.lt/projektu-finansavimas/statistika>, žiūrėta 2020 m. gegužės 3 d.

8 KT – Kultūros taryba, – autorės pastaba.

Perfrazuojant, architektūros sritis visuomenėje retai suvokiama kaip meno šaka, kadangi trūksta elementarių pagrindų architektūros suvokimui. „Tačiau jaunoji karta vis daugiau domisi, dalyvauja ir siekia pažinti mus visus supančią aplinką. Prie to prisideda įvairios iniciatyvos, socialinės platformos, netgi privalomas projektų viešinimas. Neretai naujos architektūros atsiradimas jautrioje aplinkoje, kaip, pvz., senamiestyje, gamtinėje aplinkoje, sukelia nemažai diskusijų visuomenėje. Vis dažniau matoma, kad visuomenė nori kokybiškų architektūrinių sprendinių, tačiau dažnai nežino, kokie jie turėtų būti“, – samprotauja Respondentas Nr. 4. Interviu respondentai iš esmės sutaria, jog architektūros veiklų komunikacinis vaidmuo visuomenės švietime yra gyvybiškai būtinas. Tačiau reikia pridurti, kad atsakomybė už komunikaciją, architektų neaktyvumas LKT kvietimuose yra ne visuomenės, o pačių architektų cecho aplaidumas. Tai, kad architektas nėra laikomas plataus kultūrinio profilio asmeniu, gebančiu savo kultūrine savišvieta pasidalinti ir edukuoti visuomenę, nėra vien visuomenės problema ir turi kitą pusę. Itin dažnai neteisingai kirčiuojamas žodis *architektas*, kirtį dedant ant „i“, yra akivaizdus šios profesijos kultūrinio aplaidumo pavyzdys. Retoriškai paklauskime savęs: jeigu mano vardą kaskart neteisingai kirčiuotų ar linksniuotų, kokių veiksmų imčiausi? Tad architektūros srities procese kultūrinės veiklos yra reikalingos abiem pusėms: ir architektų bendruomenei, ir plačiajai visuomenei.

Stambiaisiais komunikatoriais, flagmanais turėtų būti architektų organizacijos. Jos šia veikla užsiima – t. y. teigti, jog niekas nevyksta, nebūtų teisinga. Tačiau rezultatai, sprendžiant iš architektų ir visuomenės nesusikalbėjimo fono, nėra pakankami. Lietuvoje veikia dvi pagrindinės architektų organizacijos: Lietuvos architektų rūmai (toliau tekste: LAR) ir Lietuvos architektų sąjunga (toliau tekste: LAS). Organizacijų veikloje akivaizdūs konkurencijos požymiai, dubliuojamos funkcijos ir pilnai neatliepiama architektų poreikių. Antai, nutikus bėdai, dėl klaidos ar kitų priežasčių, dėl profesinių reikalų atsidūrus teisme, nežinia, kas architektą gins; galimai net nebus kviečiamos dalyvauti teisme kaip trečioji šalis. Geriausiu atveju pasirodo viešas pranešimas arba etikos komiteto protokolas. LAS neturi teisininko etato⁹, o LAR oficialiame tinklalapyje rašoma, jog organizacijoje dirba du teisininkai¹⁰, tačiau viešojoje erdvėje nėra nė vieno plačiai nušviesto rezonansinio įvykio apie LAR atstovavimą architekto interesams, esant teisminiams ginčams. Apie tai plačiau galima paskaityti architekto Roko Mazuronio tekste¹¹, publikuojamame LAR tinklalapyje.¹² Taip išei-
na, kad didžiausios profesinės organizacijos turi potencialą, tačiau ne visuomet geba atstovauti savųjų narių interesams.

Problemos pastebimos ne vien neveikiančiose teisinio užnugario schemose, bet bei ir vidinėje komunikacijoje. Šioje tyrimo dalyje remtasi LAS Kauno skyriaus pavyzdžiu, nes minėtas skyrius kasmet kartu su Lietuvos architektų sąjunga teikia paraišką „Meno kūrėjų organizacijų strateginių programų įgyvendinimo“ programoms. Architektūros sektorius, teikdamas projektus į LKT kvietimus, juos pildo ne vien

9 LAS struktūra ir kontaktai: <http://www.architektusajunga.lt/struktura-ir-kontaktai/las-administracija/>, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 10 d.

10 LAR kontaktai: <http://www.architekturumai.lt/apie-mus/kontaktai/>, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 10 d.

11 Rokas Mazuronis. Ar LAR atstovauja atestuotų architektų ir visuomenės interesus? <http://www.architekturumai.lt/rokas-mazuronis-ar-lar-atstovauja-atestuotu-architektu-ir-visuomenes-interesus/>, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 10 d.

12 Respondentas X, kuriam teko teisme aiškintis dėl ieškinio, kurio esmė buvo statybininkų paliktas brokas, kreipėsi į LAR teisinės pagalbos bei konsultacijos. Respondentui buvo atsakyta, jog tai „jo asmeninė bėda“. Iš pokalbio su Respondentu X. Aut. pastaba: šaltinio atskleisti galimybės nėra, informacija teikta konfidencialiai. Bendrauta 2020 m. vasario 3 d. Užrašė V. Almonaitytė Navickienė.

Architektūros kvietime. Lietuvos architektų sąjunga drauge su kitomis analogiškomis kūrėjų organizacijomis dalyvauja „Meno kūrėjų organizacijų strateginių programų įgyvendinime“; architektūrinės sudėties projektų pasitaiko *Tarpsritiniuose, Kultūros paveldo* ir kituose kvietimuose. Konkrečiai 2019 m. LAS teikė projektą „Architektūros viešinimo programa“, kurioje buvo numatyta skirti lėšas ir organizacijos skyriams. Kauno asociacija buvo pateikusi strateginių planų už 18 835 Eur. LAS bendroje projektinėje paraiškoje buvo prašoma 199 420 Eur suma.¹³ LAS Kauno skyriaus proporcija sudarė 9,4 % prašytos sumos. Po vertinimo Lietuvos architektų sąjungai buvo paskirti 81 000 Eur¹⁴. Tai atitinkamai sudaro 41 % finansavimo intensyvumo. LAS Kauno skyrius strateginių programų įgyvendinimui nuo bendros sumos gavo 1720 Eur, t. y. 2,1 %. Matyti, jog žirklys tarp LAS ir LAS Kauno skyriaus individualiai prašomų bei gaunamų lėšų svyruoja. Tikėtina, jog „Meno kūrėjų organizacijų strateginių programų įgyvendinimo“ gairėse, sąmatų pildymo niuansuose yra spragų, atveriančių kelią lėšų centralizacijai.

Galimai Lietuvos kultūros tarybai derėtų išitraukti į organizacijų vidinį finansų paskirstymą, tačiau tokiam veiksmui reikalinga papildoma auditoriaus veikla, kad būtų įsitikinta, jog tai nėra vienkartinis atvejis, jog precedentas turi tikimybę kartotis. Ekspertės nuomone, Kultūros tarybai visgi derėtų atkreipti dėmesį į vidinį organizacijų finansų paskirstymą. Rekomenduojami keli problemos sprendimo būdai architektūros srities pavyzdžiu, tačiau, esant reikalui, gali būti taikoma kitoms sritims.

Sprendimo būdas / poveikis	Privalumas	Trūkumas
Leisti organizacijų padaliniais teikti savarankiškas paraiškas strateginėms veiklos vykdyti.	Didesnė motyvacija, strateginio ir <i>design thinking</i> mąstymo organizacijoje iniciatyva, įtrauklesnė vietos architektų bendruomenė. Ekspertams lengviau nešališkai ir tiksliai įvertinti mažesnės apimties veiklas, galima tikėtis paraiškos skaidrumo. Organizacijai paprasčiau atskirti, kas yra strateginė veikla, o kas yra vienkartiniai kultūriniai projektai.	LKT teks įvertinti daugiau paraiškų, atlikti daugiau ekspertinio ir administracinio darbo. Architektūros atveju vieną paraišką pakeistų penkios.
Projektų vykdymo gairėse įtraukti punktą, ribojantį keisti pradinės paraiškos finansų paskirstymą procentiniais vienetais, nepriklausomai nuo to, kokia skiriama galutinė suma.	LKT sąnaudų nedidinantys pakeitimai. Atsakomybė tenka organizacijoms, belieka sutartyse ir ataskaitose patikrinti, ar ribojimo laikomasi.	Išlieka galimybė ribojimą „apeiti“, pvz., veiklą priskiriant vienam iš skyrių, o po lėšų gavimo galiausiai „perkeliant“ į centrą. Organizacijos skyriai ir toliau stokos savarankiškumo. Architektūros srities atveju skyrių darbuotojai, prisidėję prie organizacijos strateginių veiklų bei poreikių pildymo, galutinės paraiškos versijos nematys ir negalės nulemti procentinio vieneto.
Deleguoti srities ekspertą vertinti ir organizacijų strategines programas, ir atskirus projektus, identifikuojant jų tarpusavio ryšį ar koreliuojančias, besidubliuojančias veiklas.	Galimai pavyktų pašalinti projektus, kurie organizacijų paraiškose dubliuojami. Ekspertės patirtis byloja, kad neretai tas pats projektas figūruoja festivalio, strateginėse ir savarankiško projekto paraiškose; išskirtiniais atvejais tos pačios veiklos net pateikiamos stipendijose. Skirtingiems ekspertams vertinant, tokius „manevrus“ pastebėti sudėtinga, o juo labiau atsiminti.	Sudėtinga tokią eksperto / auditoriaus veiklą reglamentuoti, tačiau atsitiktinės patikros galimybė ištis svarstyti.

13 Programa Meno kūrėjų organizacijų strateginių programų įgyvendinimas 2019-1; eksperto vidinis langas: <https://paraiskos.ltk.lt/#/expert-rating/invitation-funding-areas/2c91808465ec65a70165ed39d77c02b7>, žiūrėta: [2020 m. kovo 6 d.].

14 <https://www.ltk.lt/files/meno-kureju-organizaciju-strateginiu-programu-igyvendinimas1241.pdf>, žiūrėta: [2020 m. kovo 6 d.].

Sprendžiant architektūros proceso problemas, Lietuvos kultūros tarybos finansavimo priemonės daug prisideda ir yra ypatingai, o atskirais atvejais gyvybiškai svarbios įvairių architektūros srities organizacijų prasmingai būčiai. LKT dalyvavimo architektūros srities procese ir projektinėje veikloje tęstinumas yra prasmingas bei reikalingas. Rekomenduojama:

1. orientuotis į komunikacijos tarp architektų organizacijų tobulinimą; mažinti lėšų centralizacijos apraiškas ir užtikrinti tolygią raidą regionuose prevenciniais būdais (nors iš pažiūros tai skamba kaip vidiniai organizacijos klausimai, LKT prisideda prie architektūros organizacijų biudžeto ir turi pagrįstą teisę reikalauti skaidraus bei tvaraus lėšų skirstymo);
2. architektūros procese skatinti bei remti platesnį nei profesionalūs architektai dalyvių ratą bei projektų tarpdiscipliniškumą, taip atveriant kelius įvairialypei architektūros srities edukacijai, populiarinimui, mokslo pažangos sklaidai, visaverčiai būčiai tarp kitų menų;
3. siekti ilgalaikių rezultatų, išliekamosios vertės architektūros srities projektų, teikti prioritetą projektams su jaunuomene, vaikais ir plačiąja visuomene; skatinti architektų profesionalų inovatyvų bendravimą su bendruomenėmis, nekeliant architektūros proceso komunikacinio lygmens iki *nesuprantamo*, *neprieinamo*, o auginant jo suvokiamumą;
4. įsitraukti, remti bei skatinti architektūrinius konkursus, tarp jų tarptautinius, kaip reikšmingas architekto meninės kūrybos apraiškas; remiant konkurso organizavimą, į vertinimo komisijas deleguoti LKT ekspertus, ginsiančius architektūrinės idėjos, minties, meno ir mokslo vientisumą;
5. vertinant projektus leisti aktyviau įsitraukti naujiems proceso dalyviams, turintiems mažai arba išvis neturintiems patirties architektūros projektinėje srityje, tačiau norintiems užimti mediatoriaus vaidmenį; išvengiant nesusipratimų su startuoliais rekomenduojama skirti arba tokių projektų kvotą, ir / arba skiriamų lėšų limitą.

Architektūros srities apibrėžimas

Architektūros sritis – aukštos kokybės **veikla** ir **menas** bei **mokslas** apie erdvę, lemiantys gerovę užtikrinančią, darnią valstybės ir žmonių aplinką, skatinantys ekonomikos augimą bei kultūrinę pažangą, gerinantys valstybės įvaizdį. Architektūros srities veiklos siekia sudaryti palankias Lietuvos architektūros propagavimo šalyje ir užsienyje sąlygas; saugoti ir plėtoti nekilnojamąjį architektūrinį, urbanistinį ir etnokultūrinį paveldą; stiprinti visuomenės supratimą apie architektūros kokybės reikšmę. Menas ir mokslas apie erdvę siekia visuomeninių pastatų architektūros kokybės, efektyvios architektūros ir statybos darnos, ugdo privataus sektoriaus keliamus reikalavimus ir nuovoką apie architektūros kokybę, lemia urbanistikos kokybę,

o planuojant teritorijas urbanistikos kokybei, statinių, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio dermei siekia suteikti prioriteto statusą ir veikti pagal šį principą praktiškai; stiprina Lietuvos architektų profesinę veiklą bei architektūros studijų kokybę.

Architektūros srities veiklų sąrašas

- Profesinė valstybės reglamentuojama architekto **veikla** (projektinių pasiūlymų teikimas, projektų realizacija bei techninė priežiūra);
- Architekto saviugda, kvalifikacijos kėlimas bei mokymasis visą gyvenimą;
- Vietiniai bei tarptautiniai architektūriniai konkursai;
- Architektūros organizacijų veikla bei tinklaveika (dalyviai – Lietuvos architektų sąjunga, Lietuvos Respublikos architektų rūmai, Regioninės architektūros tarybos);
- Architekto kultūrinės veiklos, tiesiogiai susijusios su veiklomis, išvardintomis pirmiau, pvz.: dalyvavimas organizuojant Lietuvos ir tarptautinio architektūros konkurso procesą, siekiant užtikrinti kokybišką architektūrą jautriose vietose, susijusiose su kultūriniu kraštovaizdžiu, architektūros bei istoriniu paveldu, kitose aktualiose visuomenei vietose bei objektuose; ginant viešąjį interesą bei Lietuvos kultūros tarybos poziciją; LKT interesų ginant kokybišką bei tvarią architektūrą atstovavimas, dalyvaujant regioninių architektūros tarybų veikloje (ekspertas, atstovaujantis LKT interesams deleguojamas 2 metų kadencijai į Lietuvoje veikiančias regionines architektūros tarybas); analogiškai – LKT regioninėse tarybose turi būti po vieną architektūros ekspertą, siekiant srities kokybiškos ir tolygios raidos regionuose.
- Architekto kultūrinės veiklos, susijusios su srities plėtra ir sklaida, tačiau turinčios netiesioginį poveikį išvardintoms veikloms: architektūros renginių organizavimas ir dalyvavimas; užsienio ekspertų pritraukimas į įvairias veiklas; moksliniai tyrimai ir mokslą populiarinantys produktai; profesinės atsakomybės skatinimas viešojoje erdvėje; dalyvavimas atidarant svarbius, visuomenėje matomus statinius, ypač kultūrinės paskirties, drauge siekiant, kad viešumoje būtų minimas ir architekto, ne vien statytojo bei užsakovo pavardė / pavadinimas ir pan.

Architektūros srities produktų ir paslaugų sąrašas

Architektūros srities produktai yra tiesiogiai ir / arba netiesiogiai susiję su architekto profesijos apibrėžtimi. Tai yra:

- viešųjų erdvių, kraštovaizdžio ir urbanistinių struktūrų projektai;
- želdynų projektai;
- interjerų projektai;
- mažosios architektūros elementų ir dizaino projektai;
- architektūros mokslinė veikla ir / arba pedagoginė veikla;
- architektūros srities plėtros bei sklaidos kultūriniai projektai;
- tarpšritiniai, įvairius menus bei kultūrines veiklas architektūros lauke apjungiantys projektai – tai tarpdisciplinio pobūdžio projektai, kuomet architektūra turi galimybę pasireikšti kaip integralus, įvairias sritis apjungiantis menas; projektai skirti ne siauram architektų ratui, o platesnei visuomenės daliai, pvz.: tapybos paroda, drauge pristatant naujai suprojektuotą ir realizuotą pastatą; ekskursija į viešą arba privatų objektą, kuris visuomenei gali būti pristatomas kaip kokybiškos architektūros pavyzdys (architektai kartais organizuoja kolegoms, bet visuomenė tokiuose renginiuose nedalyvauja).

Architektūros srities raidos apibrėžimas

Architektūros **srities raida** – tolygus ir tvarus veiklų augimas, pasižymintis teigiamu poveikiu aplinkai. Tą poveikį sudaro: urbanistinio integralumo siekiamybė; atitiktis darnaus vystymo principams; statybos ir kuriamos aplinkos ergonomiškumas bei ilgaamžiškumas; inovatyvus naujų technologijų, medžiagų, architektūrinių, urbanistinių sprendimų panaudojimas; nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas bei kūrybiškas įveiklinimas, aplinkos pritaikymas visiems visuomenės nariams, universalaus dizaino ir *design thinking* principų taikymas, užtikrinant žmonių srautų judumą ir projektuojamų objektų pasiekiamumą; funkcionalios pastato struktūros su transformacijos pagal poreikį ir laikmetį kūrimas; architektūrinės idėjos, minties, meno ir mokslo vientisumas; architektūrinės estetikos edukacinė ir pasitenkinimą visuomenėje skatinanti raiška; sprendimų racionalumas, įvertinus statinio projektavimo ir projekto realizavimo kainos santykio optimalumą.

Architektūros srities projekto apibrėžimas

Architektūros **srities projektas** – laike apibrėžta kryptingos veiklos priemonė arba jų visuma, kurių tikslas yra suteikti architektūros edukacinę, sklaidos bei plėtros paslaugą arba sukurti išliekamąją vertę turintį architektūros produktą, skirtą visuomenės kultūriniais, meniniams ir švietėjiškiems poreikiams tenkinti, kūrėjo kūrybinėms iniciatyvoms įgyvendinti, turintį tolygų bei tvarų poveikį aplinkai bei šalies įvaizdžiui.

Architektūros srities raidos vertinimo kriterijai bei rodikliai, architektūros srities projekto vertinimo kriterijai bei rodikliai suformuluoti, remiantis aprašomąja dalimi; taip pat atsižvelgiant į nusistovėjusią praktiką, tačiau siekiant joje pastebėti ir keisti inertiškas kriterijų bei rodiklių pozicijas. Dalis rodiklių generuota drauge su interviu respondentais, tačiau yra ekspertės įžvalgų, kurių neminėjo respondentai: pvz.: srities startuolio įtraukimas į vertinimo kriterijus.

Architektūros srities raidos vertinimo kriterijai

Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Ekspertinis vertinimas balais
Poveikis aplinkai	Srities raida siekia urbanistinio integralumo, atitinka darnaus vystymo principams, formuoja statybos ir kuriamos aplinkos ergonomiškumą bei ilgaamžiškumą.	0–25
Poveikis asmens gerovei <i>arba</i> individo pasitenkinimas konkrečia sritimi	Srities raida veikia aplinką, pritaikydama visiems visuomenės nariams, pasitelkia universalų dizaino ir <i>design thinking</i> principus, užtikrinant žmonių srautų judumą ir objektų pasiekiamumą, kūrybiškai orientuojasi į visuomenės individo poreikius.	0–20
Kultūrinė pažanga	Išsaugoja ir visuomenės gerovei bei panaudai įveikla nekilnojamojo kultūros paveldą; sudaro sąlygas visuomenei dalyvauti architektūros paveldo įveiklinimo idėjų generavime; siekia architektūrinės idėjos, minties, meno ir mokslo vientisumo; reiškiasi kaip architektūrinės estetikos edukacinė ir pasitenkinimą visuomenėje skatinanti sritis.	0–25
Tvarumas	Srities raida siekia funkcionalios pastato struktūros su transformacija pagal poreikį ir istorinį laikotarpį; inovatyviai naudoja naujas technologijas, medžiagas.	0–15
Ekonominis augimas	Siekia sprendimų racionalumo, įvertinus architektūros objektų projektavimo ir projekto realizavimo kainos santykio optimizacijos.	0–15

Architektūros srities raidos rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
Kokybinis: lankytojų, dalyvių skaičius, įtrauktų į srities raidą ir jų santykis su srities raida.	Poveikio aplinkai ir poveikio asmens gerovei <i>arba</i> individo pasitenkinimui vertinimo rodiklis grindžiamas srities raidos tikslinės grupės grįžtamuoju ryšiu. Pvz.: jeigu srities raida siejama su konkrečiu miestu arba regiono poreikiais, matuojama grįžtamojo ryšio apklausomis bei anketomis. Už rodiklio rinkimą / gavimą bei duomenų patikimumą atsakingas proceso dalyvis.	Teigiamų atsakymų ir neigiamų vertinimų santykis procentais arba lygiais: A (aukštas poveikio lygmuo), B ir C.
Kiekybinis: grįžtamasis ryšys arba žiniasklaidos dėmesys.	Žiniasklaidos dėmesys būtinas arba siektinas ir turėtų tiesiogiai koreliuoti su proceso ir veiklų poveikiu bei aktualumu tikslinei auditorijai.	Viešų, profesionalių recenzijų, straipsnių skaičius.
Kokybinis rodiklis, atskleidžiantis srities kultūrinę pažangą.	Rodiklis, vertinantis, ar srities raida siekia architektūrinės idėjos, minties, meno ir mokslo vientisumo, ar patirtys keičia požiūrį, skatina kūrybiškumą, naują raišką, stiprina vertybinių nuostatų sistemą, inicijuoja naują kultūrinę veiklą.	Ekspertinis vertinimas balais A (aukštas pažangos lygmuo), B ir C.

Architektūros srities projekto vertinimo kriterijai

Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Ekspertinis vertinimas balais
Projekto poveikis aplinkai	Projekto poveikis aplinkai pasireiškė sukuriant urbanistinį integralumą, atitiks darnaus vystymo principus, prisidės prie aplinkos ergonomiškumo; sukurs ilgaamžį ir tvarų produktą.	0–20
Projekto poveikis asmens gerovei	Projekto poveikis aplinkai pasireiškė universalumu ir pritaikomumu visiems visuomenės nariams, bus gebama taikyti universalus dizaino ir <i>design thinking</i> principus ir teoriniame, ir praktiniame lygmenyse, drauge bus gebama atliepti asmens gerovės poreikiams.	0–20
Projekto poveikis kultūrinei aplinkai	Projektas poveikis atitinka architektūrinės idėjos, minties, meno ir mokslo vientisumo poreikius; išsaugoja ir visuomenės gerovei bei panaudai įveiklina nekilnojamojo kultūros paveldą; sudaro sąlygas visuomenei dalyvauti architektūros paveldo įveiklinimo idėjų generavime; sutvirtina architektūros srities istorijos ir nūdienos procesų ryšius, daro juos neatsiejama ir tvaria jungtimi; reiškiasi kaip architektūrinės estetikos edukacinė ir pasitenkinimą visuomenėje skatinanti priemonė.	0–20
Projekto poveikis ekonominei aplinkai	Projekto lėšų bei veiklų santykis yra optimalus; projekto metu sukuriamos sąlygos domėtis ir galimai taikyti inovatyvias naudoja naujas technologijas, medžiagas, intelektualius produktus; projekto sąmatoje nurodytos išlaidos yra tiesiogiai susijusios su projektu ir yra būtinos įgyvendinant jo tikslus ir uždavinius, siekiant numatytų rezultatų, detalizuotos ir atitinkančios laikmečio kainas.	0–15
Projekto poveikis visuomenės kompetencijoms	Projekto poveikis visuomenės bei projekte dalyvaujančių kompetencijoms yra ilgalaikis, atitinka visuomenės bei valstybės poreikius konkrečiu laikmečiu, kompetencijų augimas gerina šalies įvaizdį; projektą įgyvendinantis vadovas ir komanda pasižymi aukšta kompetencija, užtikrina papildomą lėšų pritraukimą ir numato efektyvų veiklų įgyvendinimo planą.	0–15
Poveikis sričiai	Projekto dalyvis neturi arba turi mažai patirties įgyvendinant srities projektus, tačiau yra potencialus šios srities projektų dalyvis, galintis atnešti ilgalaikį tvarų poveikį, generuoti kokybiškus rezultatus, kitaip tariant: yra srities startuolis.	0–10

Architektūros srities projekto rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
Kiekybinis: lankytojų, dalyvių skaičius, kultūros produkto / rezultato skaičius.	Kiekybinis rodiklis, matuojamas skaičiais, turi būti taikomas tiems projektams, kurie patys iškelia tikslą sulaukti kuo daugiau visuomenės dėmesio, dalyvių, lankytojų. Šis rodiklis netikslingas leidiniams, jei tai nišiniai, išliekamąją vertę turintys, nekomerciniai leidiniai. Komerciniams leidiniams, kurių tiražas galėtų prasidėti nuo ~1000 egz., turi būti taikomas kiekybinis rodiklis.	Vnt. Išleidžiamų lėšų ir tiražo santykis procentais.
Kiekybinis: grįžtamasis ryšys arba žiniasklaidos dėmesys.	Kiekybinis rodiklis, matuojamas skaičiais, turi būti taikomas tiems projektams, kurie skirti plačiajai visuomenei, ir po renginio arba sukūrus veiklą, kultūros produktą sulaukia jos grįžtamojo ryšio. Žiniasklaidos dėmesys būtinas arba siektinas ir turėtų tiesiogiai koreliuoti su renginio dalyvių skaičiumi arba projekto turinio aktualumu.	Vnt. viešų pasisakymų, pasidalinimų. Vnt. recenzijų, žinučių.
Kokybinis individualus rodiklis	Tai rodiklis, kurį turi išsikelti patys projekto rengėjai ir <i>a priori</i> numatyti, kad projektas bus vertinamas, taikant šį rodiklį. Tai gali būti turinio kokybės, poveikio aplinkai, patirčių, požiūrio kaitos, universalaus dizaino, inovatyvumo, kultūros paveldo įveiklinimo ir pan. rodikliai. Gali būti išsikeliami keli rodikliai: kuo didesnis biudžetas, tuo daugiau rodiklių turėtų sudaryti individualų vertinimą.	Savianalizė ir jos ataskaita. Galimas ekspertinis vertinimas, jei projekto išlaidos viršija ~30 000 Eur.

Priedai

Per pastaruosius 3–4 metus respondentų sukurtų ir teiktų projektų, prašytų lėšų bei gautų lėšų suvestinė¹⁵

Pareiškėjas ir apibendrinti metai	Projektinė patirtis / metai	Teikta projektų / vnt.	Laimėta projektų / vnt.	Iš KT prašyta suma / Eur	Gauta suma	Prašytos ir gautos sumos procentinis santykis / %
Respondentas Nr. 1	Daugiau nei 5	4	2	49950	13900	28
Respondentas Nr. 2	Daugiau nei 5	4	2	49950	13900	28
Respondentas Nr. 3	Daugiau nei 10	5	5	326943	75000	23
Respondentas Nr. 4	Daugiau nei 5	10	5	264967	56923	21
Respondentas Nr. 5	Daugiau nei 10	18	13	353480	72210	20
Respondentas Nr. 6	Daugiau nei 10	5	1	40140	5300	13
Respondentas Nr. 7	Daugiau nei 10	15	9	230325	87400	38

Interviu išrašai

Respondentas Nr. 1, interviu raštu, pildyta žodžiu,
2020 m. gegužės 15 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis.
Manau, kad dauguma architektūrą suvokia kaip amatą, kaip suteikiamą paslaugą, tačiau dėl savo specifikos architektūra taip pat gali būti ir aukštoji nesuprantama sritis.
2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai (toliau: KT) portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje?
Projekto teikėjas yra tarsi edukatorius, kuris bando visuomenei parodyti ir kitas architektūros perspektyvas, praplėsti suvokimą, kad tai nėra tik amatas, kad apie architektūrą galima kalbėti įvairiausiais aspektais, tiek kultūriniais, tiek sociologiniais, antropologiniais ir pan.
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus?
Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.

¹⁵ Remiantis interviu duomenimis, kurie tikslinti pagal „LKT STATISTIKA 2014-2019“.

4. Kokie finansiniai šaltiniai be KT prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?
Nuosavos įstaigos lėšos, Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius (nefinansinis indėlis).
5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti architektūros srities projektus KT? Ar jie optimalūs, ar jų pakanka ir pan.?
Pastaraisiais metais buvo teikiami įvairaus pobūdžio architektūros projektai, kurie buvo susiję tiek su edukacine visuomenine veikla, tiek su archyvų skaitmeninimu, tiek skirti architektūros profesionalams ir kitiems interesantams. Manau, kad poreikis teikti įvairaus pobūdžio architektūros projektus yra nemažas, jų spektras ir aktualumas yra labai įvairus, todėl manau, kad finansuotų projektų nepakanka.
6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje? Kas daugiausiai kelia rūpesčių, neaiškumų ir pan.
KT projektinė veikla yra pakankamai aiškiai struktūruota ir suprantama. Tačiau kartais nėra iki galo argumentuoti ir aiškūs nefinansuotų projektų vertinimai ir kriterijai. Taip pat kartais dėl finansuotos sumos (santykio tarp prašomos sumos ir gautos) reikia sumažinti projekto apimtį ir nusimatytus tikslus įgyvendinant projekto veiklas.
7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą? Pakomentuokite.
Ne visais atvejais yra aiški vertinimo sistema ir kaip jie paveikia vertinimo balą, nes kai kuriais atvejais net ir aukštą balą surinkusi projekto paraiška nefinansuojama.
8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai? Lankomumas, dalyvių skaičius?
Visų pirma projekto kokybės rodikliai priklauso nuo to, ar yra iki galo ir kokybiškai įgyvendintas išsikeltas tikslas ir uždaviniai. Tiek lankomumas, tiek dalyvių skaičius kaip esminiai vertinimo kokybės rodikliai gali būti, jeigu projekto tikslas yra lankytojų ar dalyvių skaičius, tačiau bet kuriuo atveju kokybės rodiklis priklauso nuo kokybiško projekto įvykdymo turinio.
9. Atviras klausimas apie tai, ką norėtumėte pasakyti, bet nėra klausiama.

Respondentas Nr. 2, interviu raštu, 2020 m. balandžio 24 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis. *Tai amatas, aukštoji daugeliui nesuprantama sritis ar kt. Viskas yra labai komplikuota. Visuomenės ir architektūros (suvokiamos plačiąja prasme) santykius iš esmės formuoja ne išsilavinimas, ne gebėjimas kritiškai mąstyti, o mėgėjiški straipsneliai žiniasklaidoje, savišvieta, teisinis neraštingumas ir socialiniai tinklai, sėkmingai ugdantys bandos jausmą. Dabartiniu metu labai ryški visuomenės (dalies) nepasitikėjimo profesionalais ir institucijomis (iš dalies ne be reikalo), galiausiai pačia valstybe kaip politine pilietinės valios išraiška, tendencija. Nepasitikėjimas architektais ir išankstinis (dažniausiai) neigiamas architektūros įvykių vertinimas yra integrali šios visumos dalis. Iš esmės per porą pastarųjų dešimtmečių visuomenė pamažu buvo įtikinta, kad šiuolaikiniai architektai yra žemos kvalifikacijos, jiems trūksta talento, o architektūra – tai neva tik techninis projektavimas, kitaip tariant – nereikšminga paslaugėlė. Tokia nuostata architektūrą stato į tą pačią gretą tarp primityvių natūrinio ūkio objektų, kuriems netaikomi jokie estetiniai kriterijai. Akivaizdu, kad ir architektas šiandien yra tapęs socialiniu pastumdėliu – abejotinos vertės paslaugų teikėju. Architektūros samprata (su jai priskiriamomis funkcijomis ir vieta kultūros lauke), architektams riejantis tarpusavyje, suformulavo inžinierius ir geografus vienijančios organizacijos, ir ta samprata labai aiškiai atsispindi ir šalies teisiniuose dokumentuose (Statybos įstatymas ir Architektūros įstatymas), kuriais reglamentuojamas teritorijų planavimo, urbanistinio ir architektūrinio projektavimo procesas, dalyviai, lygmenys ir etc. Viena iš keisčiausių, mano įsitikinimu, Architektūros įstatymo nuostatų yra – viešojo intereso gynimo funkcijų delegavimas LAR pamirštant, kad viena iš architekto veiklos pamatinių funkcijų ir yra viešojo intereso gynimas ir / ar atstovavimas. Vis dėlto blogas įstatymas yra geriau negu jokie įstatymo.*
2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje? *Esu linkęs manyti, kad dabartiniu metu projektų teikėjai dažniausiai ateina iš architektūros edukacijos, architekto praktinės veiklos ir / arba šios veiklos reguliavimo srities. Ateityje tikriausiai būtų tikslinga architektūros projektus vykdyti, labiau pasitelkus bendruomenes, tikintis turėti aiškesnę adresatą ir galimai geresnę susikalbėjimą. Gal galima tikėtis geresnių pilietinių iniciatyvų.*
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir (ne)gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus? *Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.*
4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų? *Lietuvos architektų sąjungos Kauno skyrius:)*

5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti architektūros srities projektus KT?

Ar jie optimalūs, ar jų pakanka ir pan.?

Pagrindinis tokios veiklos poreikis bendraja prasme yra šviečiamasis. Tai natūraliai kilusi būtinybė plėsti architektūros pažinimo sklaidą visuomenėje. Antra vertus, VDA Kauno fakultetas vykdo architektūros studijų programą, todėl yra ir visiškai pragmatinis poreikis – sudominti moksleivius studijuoti KF ir studijuoti architektūrą.

Vienas gerai parengtas, ritmingai vykstantis tęstinis projektas ir šalio jo dar dvejose, tarkim, rudenį ir pavasarį, rengiamos kūrybinės dirbtuvės iš esmės atitiktų galimybes, nes tiek fakulteto, tiek ir katedros darbuotojų skaičius yra mažas.

6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje? Kas daugiausiai kelia rūpesčių, neaiškumų ir pan.

Mažai žinau, kaip iš tikrųjų veikia atrankos mechanizmas, bet manyčiau, kad prieš priimant verdiktą paskutinis paraiškų svarstymo etapas galėtų vykti ir dalyvaujant teikėjams – kokia nors visiems priimtina forma, nepažeidžiant konfidencialumo. Tai galimai padėtų operatyviai pašalinti netikslumus, suvienodinti sąvokų traktavimą, ir visa tai leistų padidinti atrankos objektyvumą.

7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą? Pakomentuokite.

Dokumentas, nustatantis paraiškų teikimo tvarką, terminus, reikalavimus teikėjams, vertinimo tvarką ir etc., yra 2017 m. kultūros ministro įsakymu patvirtintos Kultūros rėmimo fondo lėšomis finansuojamų projektų teikimo gairės. Vertinimas vyksta trimis etapais: paraiška po administracinės atitikties įvertinimo yra perduodama įvairių sričių ekspertams, o po to KT nariai posėdyje priima sprendimą dėl finansavimo ir sudaroma sutartis. Ekspertinis vertinimas vyksta pagal 7 kriterijus, kurių svariausias yra meninės ir kultūrinės veiklos kokybės kriterijus (iki 30 balų). Taip pat labai svarbus yra planuojamų rezultatų ir galimos įtakos meno srities raidai kriterijus (iki 20 balų). Labai svarbu, kad ekspertai nebūti šališki ir nedalyvautų priimant sprendimus, dėl kurių gali grėsti interesų konfliktas. Nors, aišku, visiškai suprantama, kad absoliutaus nešališkumo pasiekti neįmanoma – visi ekspertai vienaip ar kitaip susieti su įvairiomis institucijomis, pradedant alma mater, baigiant darbovieta ir t. t. Finansavimas gali būti skiriamas tuo atveju, jei ekspertų suminis įvertinimas balais yra ne mažesnis kaip 60.

8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?

Lankomumas, dalyvių skaičius? Šis klausimas esminis, jis reikalauja gilesnių išvalgų ir patirties. Kitai tariant, kaip Jūs pats įsivertinate, ar projektas yra sėkmingas, kokybiškas ir pan.

Lankomumas ir dalyvių skaičius yra svarbu. Tačiau esu linkęs manyti, kad svarbiausias rodiklis yra lankytojų skaičius renginio pabaigoje ir jų užduodamų klausimų įvairovė bei tikslingumas. Šiaip architektūrinėje erdvėje nuolatos sklaido įvairios idėjos ar jau bręsta tam tikri sprendiniai, susiję su

stambių projektų kūrimu ir įgyvendinimu. Jų rezultatai neretai padaro didelę įtaką bendruomenės ir atskirų individų gyvenimui, todėl informacija turi būti pateikiama aiškiai artikuliuota ir provokuojanti diskusijas. Laiku ir tinkamai aktualizuotas architektūrinis klausimas gali sumažinti neigiamas įtampas tarp bendruomenės ir „žemos kvalifikacijos architektų“. Iš esmės visuomenės nuostata permainų atžvilgiu yra absoliučiai paradoksali. Permainų vienu metu ir norima, ir bijoma – tai žanro klasika, neva tegul pirmiau kaimynas pabando.

9. *Atviras klausimas apie tai, ką norėtusi pasakyti, bet nėra klausama. Kartais savęs klausiu – kokia prasmė būti architektu šiuolaikinio pasaulio dalyje, kur lokalizuota potrauminė visuomenė, o miestų (ir ne tik) vystymo taisyklės diktuoja iš esmės primityvūs žmonės, gerai žinantys tik kaip be sąžinės graužaties sukami pinigai, bet neturintys jokios nuovokos apie miesto erdvių formavimo principus, neįsivaikantys atsakomybės už estetinę bjaurastį ir ateičiai paliekamas iš teisinių normų nepaisymo kylančias problemas. Architektūra reflektuoja visuomenės pasiekimus ir ydas, todėl LAR politbiuro noras uždrausti „blogą architektūrą“ yra juokingas ir beviltiškas, kylantis iš vaikiško noro turėti tiesos monopoliją. Diktatūra nėra Architektūra. Pasaulis nepriklauso tik „geriems“ architektams. Kūryba baigiasi ten, kur prasideda teisingos taisyklės. Griuvėsiai yra griuvėsiai – tai visai ne būtina naujovių pagrindas. Architektas yra situacijos įkaitas, kitaip tariant „neduok kvailiui kelio“.*

Respondentas Nr. 3, interviu raštu, 2020 m. kovo 12 d.

1. *Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis. Tikriausiai architekto profesija visuomenėje yra idealizuojama ir pervertinama, t. y. jai priskiriama galių, kurių iš jos laukiama, nors ji tokių neturi, todėl negali realizuoti dalies visuomenės lūkesčių – t. y. pateikti tikimosi veiklos rezultato. Viena vertus, architektūros rezultatas priklauso nuo daugybės faktorių, užsakovo, lėšų kiekio ir t. t., tačiau vienas iš faktorių yra ir tai, kad bendras architektūros kokybės suvokimas visuomenėje yra gan menkas, šioje srityje ji nėra įgijusi jokio tikslinio išsilavinimo, todėl ir vertinti architektūros procesus jai sudėtinga. Mano manymu, didžioji visuomenės dalis naujosios architektūros nesuvokia kaip kultūrinės aplinkos įvykio, kultūrą reprezentuojančio meno reiškinių. Dauguma atvejų, ypač tarp investuotojų ir vystytojų, architektūra vertinama kaip amatas, sudėtinė statybų proceso dalis, galutiniu rezultatu išreiškiamą kvadratiniais metrais ir kaina už juos. Manau, kad architektūra, kaip aukštojo meno išraiška, pas mus kol kas neegzistuoja.*

2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje?
Šiandien entuziastas, dažniausiai vienkartinis projekto rengėjas ir vykdytojas. Ateityje? Tikriausiai ir liks entuziastas, dažniausiai vienkartinis projekto rengėjas ir vykdytojas. Taip yra, nes neturime tokių struktūrų ir suinteresuotų šio lauko žaidėjų, kurie norėtų ir galėtų užsiimti išskirtinai projektų rengimu ir vystymu. Pagrindinė problema – žmogiškieji resursai. Sunku tikėtis nuolatinio rezultato, kai projektus rengia ir vysto projektuojantys architektai, nes tam jie negali skirti pakankamai dėmesio dėl savo pagrindinio darbo. Lyg ir galėtų bei turėtų tuo užsiimti kūrybinės organizacijos, pvz., LAS, tačiau dažniausiai ji atlieka tik formalią projekto teikėjo funkciją, nesuranda tinkamos organizacinės struktūros ir žmonių, kurie norėtų ir galėtų intensyviai, progresyviai bei nuolat tokią veiklą vykdyti. Tiesa, yra vienas kitas atvejis, kai organizacija vykdo nuolatinę tikslinę projektinę veiklą kaip „Architektūros fondas“, tačiau tai labiau išimtis nei taisyklė.
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus?
Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.
4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?
Iš statybos industrijoje veikiančių rėmėjų surinkti pinigai. Išskirtiniais atvejais iš užsienio fondų gauti projektiniai pinigai.
5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti projektus KT?
Dažniausia paskata – tikėjimas, kad tuo prisidedi prie architektūros sklaidos ir propagavimo visuomenėje, tikėjimas, kad tai reikalinga visuomenės brandai. Kartais būdas savirealizacijai. Gerų, kokybiškų ir įtraukiančių idėjų nepakanka.
6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje? Kas daugiausiai kelia rūpesčių, neaiškumų ir pan.
Tikriausiai KT projektinis finansavimas yra teisingas. Manau, tai, kad neturime nacionalinės architektūros pristatymo ir propagavimo vizijos lemia, kad projektai vertinami subjektyviu vertintojo supratimu, kas yra įdomu, vertinga, o kas ne. Esame maža šalis, norime pasirodyti „šiuolaikiškai“, tikriausiai jaučiame kažkokį „nevisavertiškumo kompleksą“. Susidaro nuojauta, kad kuo daugiau madingų, ne visai apčiuopiamų ir aiškaus konteksto frazių ir tikslų yra projekto tiksluose, tuo geriau jis vertinamas, nes „tradicinis“ architektūros pobūdis – erdvė, materija, forma, estetika ir t. t. – tikėtina, niekam nebus įdomus. Geriausias to pavyzdys – Lietuvai atstovaujantys projektai Venecijos architektūros bienalėje. Iš esmės nė vienas jų neturėjo ir neturi jokio sąlyčio su architektūra (net nekalbu apie sąlyčius su Lietuvos architektūra), tačiau atstovauja valstybei prestižiškiausiame pasaulio architektūros renginyje. Susidaro išpūdis, kad kuo mažiau projektas turi architektūros ir jos pristatymo bei propagavimo tikslų, tuo geriau. Mano manymu, projektų rengimo ir atrankos būdus bei projektų

vertinimo kriterijus Venecijos architektūros bienalei būtina keisti, – tai yra išskirtinai architektūrai skirtas renginys, nes meninei saviraiškai yra skirta Venecijos meno bienalė. Nereikėtų skirtingų žanrų projektų vertinti vienodais kriterijais.

7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą? Pakomentuokite.

Vertinimo kriterijai yra nurodyti gairėse ir jie daugiau ar mažiau aiškūs tiek, kiek gali būti aiškūs iš esmės. Kiekvienas vertintojas turi savo supratimą apie srities problemas priklausomai nuo savo išprusimo ir architektūros suvokimo lygio, t. y. jie yra subjektyvūs. Tai labai priklauso nuo vertintojo pasaulėžiūros platumo, taip pat jo paties supratimo apie architektūros procesus bei jos propagavimo tikslus, nes tai, kas vienam atrodo labai svarbu ir įdomu, kitam gali pasirodyti tuščias laiko ir pinigų leidimas.

8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?

Mano manymu, kokybę turėtų nustatyti ne projektų rengėjai formaliais statistiniais duomenimis, bet atsiliepimai ir recenzijos. Taip pat apklauskos. Architektūros renginiuose „neformatiniai įvykiai“, „tarpdisciplininiai formatai“ ir kiti madingi kontekstai yra gausiau (sąlyginai) lankomi ir vertinami palankiau nei klasikiniai renginiai. Tačiau jie nėra vertinami ilgalaikėje perspektyvoje, kiek ten yra išliekamosios vertės ir tęstinumo. Greičiausiai po pusmečio daugumos renginių niekas neatsimins. Kam yra taikomi renginiai – visuomenei ar siauram interesų grupės ratui? Mano manymu, ir vieni ir kiti yra vienodai reikalingi, tačiau jų tikslai yra skirtingi, bet abiejuose vienas iš pagrindinių projekto vertinimo kriterijų yra lankytojų gausumas, todėl visi bando tai vienaip ar kitaip interpretuoti. Pvz., paroda eksponuojama gatvėje, viešojoje erdvėje, pro ją praeina labai didelis kiekis žmonių, pvz., 50 000 ar 100 000. Vieni ją pamatė – gerai, dalis atkreipė dėmesį, kad tai architektūros paroda, – labai gerai, dalis sustojo ir pažiūrėjo – puiku. Nežinia, kaip reikia vertinti, kada pasiektas rezultatas? Galbūt visi skaičiai yra teisingi – užtenka, kad pamatė ir atkreipė dėmesį? Ar tik svarbu, kad kažkas sustojo ir įdėmiai pasižiūrėjo? Manau, kad kokybės vertinimas turėtų būti skirtingas – vienas, jei pamatė, ir kitas, jei renginys daro įtaką ateities procesams, architektūros projektams, kitiems renginiams, jei jis prisimenamas, minimas kaip pavyzdys tam tikruose kontekstuose.

9. Atviras klausimas apie tai, ką norėtusi pasakyti, bet nėra klausama.

Ne pinigai yra pagrindinė problema. Pagrindinė problema – kad nėra pakankamai žmogiškųjų resursų ir bendruomenės norų kokybiškiems architektūros projektams kurti ir juos realizuoti... ir t. t.

Respondentas Nr. 4, interviu raštu, pildyta žodžiu,
2020 m. gegužės 15 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis.
Architektūra mūsų visuomenėje retai suvokiama kaip meno šaka, kadangi, mano manymu, trūksta elementarių pagrindų architektūros suvokimui. Tačiau jaunoji karta vis daugiau domisi, dalyvauja ir siekia pažinti mus visus supančią aplinką. Prie to prisideda įvairios iniciatyvos, socialinės platformos, netgi privalomas projektų viešinimas. Neretai naujos architektūros atsiradimas jautrijoje aplinkoje, pvz., senamiestyje, gamtoje, sukelia nemažai diskusijų visuomenėje. Vis dažniau matoma, kad visuomenė nori kokybiškų architektūrinių sprendinių, tačiau dažnai nežino, kokie jie turėtų būti. Manau, būtent dabar vyksta lūžis, kaip ateities kartos suvoks architektūrą, tad architektai, architektūrologai ir menotyrininkai turėtų kuo daugiau prisidėti prie visuomenės lavinimo bei supažindinimo su kokybiška architektūra, jos stiliais.
2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje?
Kadangi asmeniškai pažįstu daugelį architektūros sričiai projektus teikiančių įmonių vadovų, galiu drąsiai teigti, jog tai itin visuomeniški, architektūra kaip amatu neapsiriboję žmonės. Dažnai tai projektuojantys architektai, kurie šalia kasdienių darbų siekia lavinti, kurti kokybišką kultūrinį produktą ne tik savai architektų bendruomenei, bet ir plačiajai visuomenei. Tenka pripažinti, kad ir kultūrinių žinių suteikimas architektūrinei bendruomenei yra būtinas.
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus?
Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.
4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?
Prie finansavimo prisideda Spaudos, radijo, televizijos rėmimo fondas. Taip pat privatūs rėmėjai, dedantys reklaminius puslapius į žurnalą, prisidedantys ir prie kasmetinio renginio finansavimo. Pardavimai ir prenumeratos sudaro mažąją dalį pajamų, nes žurnalas parduodamas gerokai mažesne kaina nei savikaina (apie tris kartus mažiau).
5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti projektus KT?
KT finansavimas leidžia kurti kokybišką turinį skaitytojams, o tai ir yra viena didžiausių paskatų. Projektų teikimas dažnai būna itin pasvertas, kadangi tikrai ne visi projektai, nors atrodo ir svarbūs, gauna finansavimą. Dažnai tenka idėjas „sumažinti“.
6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje?
Daugiausiai rūpesčių kelia keičiamos paraiškų, sutarčių formos. Taip pat gan dažnai artėjant pridavimo terminui stringa serveriai. Architektūros projektinė veikla yra labai plati, ji apima tiek renginius, tiek iniciatyvinius

šviečiamuosius renginius, kūrybines dirbtuves, įvairius leidinius. Galbūt prioritetų smulkinimas vertinant tokius projektus užtikrintų objektyvesnį jų vertinimą.

7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą?
Itin dažnai vertinant projektus jaučiamas komisijos žmogiškasis faktorius. Suprantama, kad to išvengti neįmanoma, tačiau retkarčiais teikiant tęstinį projektą jo vertinimas (pvz., pasikeitus ekspertams) kardinaliai skiriasi. Kai kuriems projektams vertinimo kriterijai yra per daug abstraktūs ar netgi neaktualūs.
8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?
Dažniausi projekto sėkmę (jei tai leidinys) vertinu pagal sukurto turinio kokybę. Ar autoriams pavyko atskleisti temą, pritraukti skaitytojų dėmesį. Itin svarbu sukurti išliekamąją vertę, kadangi leidinys dažnai naudojamas studijose ar kaip šviečiamoji literatūra. Kadangi prenumeratų, pirkimų ir labdaros skaičius laikosi gana panašus ir esamas tiražas yra pakankamas, geriausiai sėkmingą projektą parodo skaitytojų, autorių atsiliepimai tiek gyvai, tiek internete.
9. Atviras klausimas apie tai, ką norėtumėsi pasakyti, bet nėra klausiama.
Norėčiau tik palinkėti kuo didesnio objektyvumo ekspertams, jo, mano nuomone, kartais trūksta.

Respondentas Nr. 5, interviu raštu, 2020 m. vasario 28 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis.
Visuomenės požiūriu, architektas yra kūrėjas, prisidedantis prie miesto urbanistinės plėtros ir darnos. Šios profesijos atstovai stengiasi sukurti miesto erdves patogesnes ir patrauklesnes jos vartotojui – miestiečiui. Architekto veikla yra svarbi, kad būtų užkirsta chaotiška miesto plėtra. Architektai prisideda prie mažųjų architektūros formų ir erdvių estetikos.
2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje?
Tai jau ne tradicinis architektas, kuriam profesija yra tik amatas, o jo darbo paskirtis – pastatų projektavimas. Dabartiniame portrete vis labiau jaučiamas architektas kaip mokytojas, estetikos formuotojas, kuris prisideda prie visuomeninio gyvenimo formavimo, socialinių problemų sprendimų. Tai žmogus kūrėjas, turintis ryškią ideologinę / estetinę viziją ir savo darbais perduodantis žinių visuomenei.
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus?
Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.

4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?
Be LKT, prisideda Vilniaus miesto savivaldybė, Europos Sąjungos struktūriniai fondai, Lietuvos Respublikos valstybė.
5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti projektus KT?
Noras išreikšti savo mintis, eksperimentai su raiškos formomis. Kiekvienais kalendoriniais metais vyksta du kvietimai. Manau, kad jų pakanka.
6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje?
Nesu projektų vykdytoja, o administraciniai reikalavimai aiškūs.
7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą?
Taip, kvietimo informacijoje pateikiamas aiškus vertinimo kriterijų sąrašas su atitinkamais balais. O po vertinimo INFORMACINIS PRANEŠIMAS DĖL EKSPERTINIO VERTINIMO REZULTATŲ būna taip pat pakankamai išsamus, pateikiami konkretūs balai pagal vertinimo kriterijus, ekspertų komentarai ir patarimai, kurias projekto dalis reikėtų tobulinti.
8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?
Lankomumas, dalyvių skaičius
Projektai gali būti vertinami daugeliu aspektu: socialiniu, ekologiniu, ekonominiu, finansiniu.
Kadangi architektūriniai projektai glaudžiai susiję su aplinka, būtina nustatyti projekto poveikį jai. Labai svarbus miestiečių susidomėjimas miesto raida, skatinimas dalyvauti miesto planavime už bendrą miesto ateitį.
Nelygu, kokios srities tai projektas:
 - *jei parodos – pagal dalyvių ir lankytojų skaičių, žiniasklaidos susidomėjimą;*
 - *jei stovyklos, simpoziumai ar kūrybinės dirbtuvės – jos laikomos sėkmingai įgyvendintomis, kai laiku ir kokybiškai pasiekiami rezultatai, kai dalyviai teigiamai įvertina projekto naudą, kai projektu susidomi žiniasklaida, kai sukuriama meninė vertė, kai neviršijamas finansinio projekto planas;*
 - *jeigu knygu leidyba – kai laiku ir kokybiškai pasiekiamas rezultatas.*
9. Atviras klausimas apie tai, ką norėtusi pasakyti, bet nėra klausiama.
Čia ne į temą, bet kodėl tiek mažai mokslininkų / dėstytojų dalyvauja projektinėje veikloje?

Respondentas Nr. 6, interviu raštu, pildyta žodžiu,
2020 m. gegužės 8 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis.
*Suvoktis visuomenėje natūraliai primityvi, kaip ir turi būti, todėl svarbiausia, kad skirstytojų, derintojų, politikų „elitas“ girdėtų profesionalus, kurių, sugėbančių argumentuoti savo sprendinius, juo labiau vertinti kitus, yra kaip vandens Sacharoje. Idealu būtų, kad tas „elitas“ pats būtų tiek intelektualus, kad tai suprastų.
Amatas yra būtinoji bet kurios kūrybos, ir ne tik jos, dalis. Būti geru amatininku teisinga. Toliau jau gali gimti kūrinys. Ta beveik visų kultūros sričių amatininkų perprodukcija duoda ir tam tikrą pozityvų rezultatą – per kiekį į kokybę. Bėda tik ta, kad „kiekybiškų amatininkų“ yra gerokai daugiau ir jie arba dempinguoja kūrybos vertę, arba ieško kokio nors kitokio pragyvenimo šaltinio, vienas iš kurių yra KT „trupiniai“. „Kokybiškas amatas“ nebūtinai turi būti visuotinai suprantamas, svarbiausia, kad nesuprantantieji nebūtų lemiami.*
2. Koks apibendrintas architektūros projekto teikėjo Kultūros tarybai portretas? Koks jis šiandien ir koks galėtų būti ateityje?
*Atsakymas pirmajame atsakyme. Prie kitokių reikėtų pridėti amatininkus, baigusius savo kūrybinę karjerą ir sukaupusius nemenką patirtį. Jeigu tai sutampa su gebėjimu blaiviai reikšti mintis, tokius galima remti, nes daugumos jų, kad ir sėkminga, buvusi kūrybinė veikla, nesukūrė pakankamos finansinės pagalvės kitokiai kultūrinei veiklai.
Jaunųjų veikloje pirmiausia reikėtų apčiuopti amato lygį, kuris turi būti pasiekiamas atkakliu darbu braunantis kietomis alkūnėmis ir vaduojantis nesočių gyvenimu... ir ne taip jau trumpai. O tada, žiūrėk, ir pats išmoks savimi pasirūpinti.
Ateitį norėčiau matyti, kolegas, per aktyvų savo kūrybinio gyvenimo laikotarpį, teisingai finansiškai vertinamą. Nereikia jokių valstybinių „trupinėlių“.*
3. Koks Jūsų projektinei veiklai prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 (4) metus?
Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.
4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?
Firmos, su kuriomis bendradarbiauta, pažįstami, asmeninės lėšos (deja, vis mažėjančios).
5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti projektus KT?
Saviraiška, noras būti profesijoje, kad ir kitokiu pobūdžiu, siekis išryškinti profesinių rezultatų trūkumus, noras padėti nepelnytai primirštiems ar nesuprastiems kolegoms, aiškinti „elitui“ jo vietą ir pareigas kultūrai. Organizuoti profesinius tradicinius renginius, įgijusius kultūrinę vertę, sukuriančius šios veiklos istorinį paveldą.

6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projektinėje veikloje?
Jos sudarymo principus. Tai turėtų būti konkurso tvarka nustatyti žmonės su pakėnčiamu finansavimu. Jie gali būti siūlomi privačia tvarka, taip pat verta dėmesio ir savisiūla su CV ir uždavinių sprendimų strategija. Jie turi būti pajėgūs suvokti platų kultūrinį kontekstą ir prisiimti asmeninę nepriklausomybę, girdėdami profesinės aplinkos foną ir darydami savarankiškas išvadas, o ne traukinėdami antklodę į savo profesijos pusę. Dėl to narių delegavimas nuo kūrybinių sąjungų ir nuo KM yra ydingas.
7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą?
Projekto vertė – jo ilgaamžiškumas, kultūrinio paveldo sukūrimas, o ne jo neišprusimo naikinimas. Tai aukštosios mados kūrybos skatinimas, leidžiant pasireikšti projektinėje studijoje labai dėmesingai ir griežtai atrenkant realizacijas. Mažiau pokalbių platformų, kuriose dalyvauja išimtinai jaunimas ir „praryja“ savo pakviestų lektorių tezes be jokio oponavimo ar abejonių, be jokio tokių susitikimų dokumentuoto palikimo. Daugiau abstraktus projektavimo konkursų, skatinančių paradoksalią mąstymą, kaip Prancūzijoje – „sukurti Eliziejaus laukų baigtinį objektą, neužbaigiant jų“? Tai pajėgti galima tik lavinant tokią teorinę praktiką, kurios mūsų almanachai nepajėgūs duoti. Pvz., Cooperio mokykla Niujorke savo auklėtiniams siūlo atrasti kompozicinius dėsningumus Hatšepsuto kapo memoriale su Le Corbu vienuolynu Turete ar L. Kahno monumentalizmu Dakoje su Ščiusevo Lenino mauzoliejumi. Tokie uždaviniai gali padaryti mastymo postūmį, o gali ir nepadaryti, bet nebandant tikrai nepadarys. O tokių uždavinių prasmės mūsų „elitas“ nepajėgus suprasti, bet priversti jį girdėti profesionalų balsą reikia, jeigu rasime tokių profesionalų.
8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?
 Lankomumas, dalyvių skaičius?
Siekis, kad kiekviena veikla būtų atlyginama tokiu lygiu, kad galėtume prasmingą veiklą remti patys. Tik reikia nebūti „oligarchais“, kuriems visada mažai, kad ir skandalingo lygio produktą jie siūlo, o pasirinkti pagal nugarkaulio lankstumą klerkai derina. Kadaisė rinkome vienai kolegei sudėtingai operacijai užsienyje pinigų. Surinkome 52 000 litų. Labiausiai sujaudino vienos kolegės įnašas – 2 litai. O mūsų grandai A. Ambrasas ir K. Pempė atsiliepia visada ir svariausiai. Dar keli, retkartėmis. O kur kiti, man nepatogu minėti jų pavardes. Beje, pažįstu vieną kolegą, kuris per pirmąjį nepriklausomybės dvidešimtmetį paaukojo daugiau negu minėti metai. Dabar jau šiek tiek buksuoja, betgi reikia sau vis mažiau. Jeigu neseniai patvirtintas projektavimo darbų kainynas realiai veiks, dalintis reikės tik geros valios ir aristokratiškos dvasios. KT turi veikti ir remti tik tai, ko visuomenės plebėjiškumas nepajėgus suprasti, bet tai gali būti GERAI.
9. Atviras klausimas apie tai, ką norėtumėte pasakyti, bet nėra klausiamas.
Bandytas atsakyti į klausimus, kurie neturi objektyvaus atsakymo. Jeigu Tavo veiklai reikia paramos, pagalvok, ar ta veikla reikalinga. Tikriausiai kažkam reikalinga, bet tas kažkas nuo tarybinių laikų įprato būti remiamas, pakito tik remiamų objektų ideologija. Savanorystės idėja Remti neegzistuoja.

Nė vieno vargano lietuviško oligarchelio kultūros palaikymo fondo, nė vienos vardinės stipendijos... O „kūrėjams“ gyventi reikia, nesvarbu, kad jų Lietuvai per daug. Kai daug, tai ir kokybė prastoka. Prastoka ne tik kurti, bet ir pačiam organizuoti savo veiklą iš savų lėšų. Tada KT visada yra ir bus neteisinga, nes normalioje visuomenėje ji nereikalinga, nes tėra netobula tarpininkė.

Respondentas Nr. 7, interviu raštu, pildyta žodžiu, 2020 m. kovo 6 d.

1. Kokia, Jūsų manymu, architektūros srities, architekto profesijos bei architektūros kultūrinių įvykių suvoktis visuomenėje? Aptarkite priežastis. *Architektūra yra taip arti mūsų, kad mes jos nebepastebime. Pastatai, erdvės, miestai, parkai, aplinka, kurioje gerai ar prasčiau jaučiamės, mus veikia tiesiogiai. Geras architektas gali sukurti saugią aplinką, formuoti visuomenės skonį, mažinti socialinę atskirtį. Architekto įvaizdis visuomenėje kiekvienu laikotarpiu yra skirtingas, nors pamatinės veiklos nuostatos nekinta. Pokario laiku, kai reikėjo atstatyti sugriautas aplinkas, ir architektūrinės veiklos poreikis buvo itin aktualus, visa tai padėjo architektams jaustis reikšmingiems ir išskirtiniams. Ši pozicija išliko tokia pati, tik mūsų visuomenėje architektūra, kaip ir daugelis kitų meno šakų, tapo versli. Prasiplėtė ir architekto įvaizdis, šiandien jis kūrybingas ir aktyvus problemų sprendėjas, siejantis meninės kūrybos, techninės ir socialinės veiklos sferas. Tiesiog gerai kurti architektūrą nebepakanka, ją reikia parduoti, populiarinti ir jos mokytį visuomenę. Kultūriniai, ekonominiai, politiniai kontekstai čia tokie pat svarbūs sėkmei kaip ir įgudusi meistro ranka. Taiigi sėkmingo šio architekto profesijos atstovo tipas yra universalus, kuriantis ir aktyviai veikiantis socialiniame lauke. Šiandien visuomenė vis labiau domisi ir pageidauja dalyvauti architektūros procesuose, todėl juos aktualinaantys kultūriniai reiškiniai yra reikalingi. Kita vertus, dalies visuomenės balsas išlieka itin kategoriškas kai kurių naujai atsirandančių pastatų, ypač paveldo teritorijose, arba individualių užsakymų atveju, o tai rodo architektūrinio ir kultūrinio išprusimo stoką. Todėl labai svarbu padėti visuomenei suprasti architektūrą ne tik kaip statybos amatą, bet kaip socialinį ir meninį reiškinį, svarbią kultūros dalį. Architektūrinis suvokimas turėtų būti ugdomas jau mokyklos suole, turėtų būti mokoma suvokti gražios aplinkos svarbą, įvertinti istorinio paveldo unikalumą, pamilti savo kraštą. Architekto veiklos pėdsakai, jo sėkmės ir nesėkmės yra labiausiai matomi ir ilgalaikiai, todėl investicijos į šios architektūros pažinimą visais amžiaus tarpsniais tikrai yra ne beprasmės.*
2. Koks apibendrintas architektūros projekto KT teikėjo portretas? *Atsigręžus į mūsų projektų vadovų asmenybes, galima drąsiai teigti, kad tai šiuolaikiški, kūrybingi, visuomenėje matomi neeiliniai žmonės, geri architektai ar teoretikai mokslininkai, publicistai, kurie moka suburti komandas, organizuoti, uždegti, įgyvendinti tikslus.*

3. Koks prašytų ir gautų lėšų santykis per pastaruosius 3 metus? Kalbame ne apie savarankiškai parengtus projektus, bet teiktus drauge su Lietuvos architektų sąjunga.

Duomenys pateikti bendroje lentelėje – aut. pastaba.

4. Kokie finansiniai šaltiniai, be KT, prisideda prie Jūsų organizuojamų architektūros srities projektų?

Mūsų architektūros kūrėjų organizacija daugiausiai yra susijusi su statybinėmis organizacijomis, todėl paramos savo projektams kreipiamės į jas.

5. Kokia paskata arba poreikis kurti bei teikti projektus KT? Ar jie optimalūs, ar jų galėtų būti daugiau ir pan.?

Kaip kultūros organizacija turime skatinti architektūros suvokimo, profesinio meistriškumo, inovatyvumo ugdymą ir sklaidą. Mūsų tikslai – informuoti, supažindinti, šviesti, taip pat ugdyti kūrybiškumą, atvirumą, norą tobulėti.

Kultūros finansavimo institucijų sukurti mechanizmai, suteikiantys galimybę kurti ir įgyvendinti LKT finansuojamus projektus, labai padeda atlikti šią misiją. Neabejotinai labai svarbi yra ir finansinė paskata, juolab, kad kūrybinė sąjunga nėra pajėgi viena finansuoti ir kūrybinių idėjų įgyvendinimą. Tai ypač aktualu šiuo metu, kai miesto savivaldybė kultūros ir meno projektus finansuoja itin saikingai.

Ar gali projektų būti daugiau? Taip. Su sąlyga, kad jie būtų aktualūs, teikiantys apčiuopiamą nematerialią naudą, skirti ne nedidelei grupei žmonių, bet platesnei auditorijai. Kad būtų aiškūs jų tikslai ir priemonės, kad idėjos gimtų iš būtinybės keisti, gerinti, edukuoti, kad realiai pasitarnautų pažinimui, švietimui, jaunimo kūrybiniam ugdymui.

6. Jeigu būtų galimybė, ką keistumėte KT projekcinėje veikloje? (Kas daugiausia kelia rūpesčių, neaiškumų ir pan.)

LKT – pagrindinė kultūros finansavimo institucija, kurios veikimo modelis yra nuoseklus, įprastas, nuolat tobulinamas ir, manau, pakankamai visiems suprantamas. Norėtusi, kad ir postpandeminiu laikotarpiu kultūra liktų prioritetingoje vietoje. O jei pasikeitusiomis sąlygomis būtų sukurti nauji finansavimo modeliai, kad jie veiktų taip pat sėkmingai.

7. Kai projektai KT vertinami, ar Jums aišku, kokie yra vertinimo kriterijai ir kaip jie paveikia galutinį balą? Pakomentuokite.

Kriterijai yra aiškūs, gal kiek per abstraktūs, tačiau galutinė nurodyta balų suma, kuria būna įvertintas projektas, neatskleidžia, kuri projekto vieta yra silpniausia. Ar nebūtų tikslinga parašyti (ar kitaip sužinoti) atskirų kriterijų vertinimo balus arba gauti projekto vertinimo komentarą? Buvo atvejų, kai projekto įvertinimas nebuvo labai aiškus.

8. Kas yra esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai?

Lietuvoje kol kas nėra specializuotos architektūros reprezentacija užsiimančios institucijos, todėl nemažai architektūrą nagrinėjančių projektų inicijuoja asociacijos (buvusios visuomeninės organizacijos). Manau, projektų tikslas yra kuo didesnis konkretus poveikis dalyvių (žiūrovų lankytojų) kūrybiniam augimui, tobulėjimui, pozityvaus santykio su pasauliu

formavimui, vertybinių nuostatų ugdymui. Esminiai architektūros projekto kokybės vertinimo rodikliai, t. y. kaip nustatyti, kokį poveikį padarė projekto veikla, pirmiausia yra kiekybiniai – lankomumas, projekto dalyvių, žiūrovų, lankytojų skaičius, rodantis visuomenės į(si)traukimą į projektą. Nelengva juos įvertinti, bet, manau, reikšmingesni yra kokybiniai rodikliai, susiję su asmens dalyvavimo projekte patirties kokybe, kiek apmąstyta patirtis keičia požiūrį, skatina kūrybiškumą, naują raišką, stiprina vertybinių nuostatų sistemą ir t. t. Manau, kad kokybės vertinimo rodiklis yra kūrybiška projekto įgyvendinimo forma. Tai gali būti ir originaliai sumaketuota knyga, ir žaismingas, patirčių suteikiantis mokymosi ar kūrybos procesas, organizuojamas dirbtuvių forma. Manau, ilgalaikį kokybinį poveikį turėjo edukacinių projektų su vaikais projektai, kurių metu vaikai ir moksleiviai tiesiogiai dalyvauja, konstruoja savo namą, miestą ar klasės projektą, kurį vėliau įgyvendina. Jiems tokia patirtis yra nepamirštama, galbūt tapsianti atspirties tašku ateities kūrybiniuose sumanymuose. Kasmetinės architektūros parodos, rengiamos gatvės erdvėje, pasiekia tokias auditorijas, kurias turbūt niekad neateitų į institucijoje pristatomą parodą. Kad architektūros klausimus aktualizuojantys renginiai reikalingi, patvirtina ir tai, kad jie sulaukia visuomenės dėmesio.

9. *Atviras klausimas apie tai, ką norėtusi pasakyti, bet ko nėra klausama. Norėtusi, kad neliktų vadinamųjų popierinių projektų, kad projektams skiriamos lėšos atneštų kultūrinę naudą tikslinei auditorijai. Kad projektais realiai būtų įgyvendinama pažiūrų ir įsitikinimų įvairovė, visuomenės ir jaunimo edukacija, švietimas, prieinamumas, t. y. tai, kas numatyta strateginėse kryptyse. Kad nebūtų pasiduodama mados tendencijoms, vieno ar kelių žmonių formuojamai nuomonei viešojoje erdvėje, išlaikoma pagarba istorijai, klasikinei kultūrai ir vertybėms. Suprantama, su privaloma projekto kokybės sąlyga.*

Literatūros šaltiniai

1. Meno ir architektūros žodynas:
http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/
2. Architektūros ir paveldo valdymo terminologijos žodynas:
www.culture.gouv.fr/documentation/thesarch/pres.htm
3. Meno terminų žodynas: <http://www.artlex.com/>
4. Laimutė Kitkauskienė, eponiminiai architektūros, meno ir statybos terminai Lietuvių kalboje, *Santalka: Filologija, Edukologija* 2011, t. 19, nr. 1. ISSN 1822-430X.
5. Laimutė Kitkauskienė, Napalys Kitkauskas, Anglų–lietuvių kalbų aiškinamasis architektūros žodynas, Technika, 2009 m.
6. Lietuvos kultūros politikos strategija (2019 06 26):
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>
7. LR Architektūros įstatymas (2017 06 08):
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3658622050c911e78869ae36ddd5784f?jfwid=-gozrz4bb7>
8. Tarpdisciplininės mokslinės konferencijos „Architektūros kokybės kriterijai ir jų teisinė reikšmė“ medžiaga:
<https://www.ltkt.lt/files/architekturos-kokybes-kriterijai-ir-ju-teisine-reiksme0603.pdf>
9. Architektūros sektoriaus profesinis standartas:
https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2015/08/architektura_kvalifikaciju-tyrimo-ataskaita_final.pdf
10. Tomas Grunskis, Meninio tyrimo apraiškos architektūroje: tarpdalykiniai eksperimentai kaip idėjų, metodų ir priemonių revizijos forma, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, VDA, 2015, T. 79, p. 77–3.
11. Architektūra kaip ne/su/si/kalbėjimas:
<https://sociologai.lt/2017/architektura-kaip-nesusikalbejimas>,
žiūrėta: 2020 m. liepos 7 d.
11. *Kvotų finansuojamoms sritims nustatymo tvarkos aprašas*:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7d8d9822026711ea95bdc82655013d32?jfwid=-ub28xqcaz>
12. Lietuvos teritorijų planavimo įstatymas:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23069?jfwid=q8188mb7x>,
žiūrėta: 2020 m. gegužės 3 d.

Kultūra^τ

www.kulturostyrimai.lt